

Reflexió(2): Kollektív bűnösökként mindegyik gyereknek távoznia kellett az iskolából.
Levélírási: Eltelt két év. Ebi levelet ír Tomnak. Mi áll a levélben?

Karácsonyi ének – előadás (utolsó strófa)

31 szereplővel játszottuk el az idős, magányos Ebenezer Scrooge történetét, aki kap még egy lehetőséget a szellemektől egy karácsonyestén, hogy változtasson az életén. A mi előadásunkban volt árnyjáték, többszólamú, latin nyelvű éneklés, skót népzenere táncos báli jelenet, karácsony esti hangszeres házi koncert, parkban játszó utcazenészek. Mindez sodró lendülettel, féktelen derűvel. A gyerekeknek rengeteg ötletük volt a próbákon, hogy kit, hogyan hozzanak játékba, hogyan segítsék egymást. A siker sem maradt el. 142 vendéget hívtak az előadásra. Volt nevetés és sírás, és megint nevetés. És megrendülés, és megkönnyebülés. De hát ez a színház. Szerintem.

Dráma-retró

Drámajáték óvodásoknak, 2001

„A játék nem tűri a hazugságot”

Rudolfné Galamb Évával beszélget Kaposi László¹

– Sok óvodapedagógussal találkoztál a Játék, dramatikus játék, nevelés című kurzusaidon. Azt kérdezem tőled elsőként, hogy mi a legnehezebb az óvónők drámapedagógiai képzésében?... Sokkal nagyobb az összehasonlítási alapod, mint bárki másnak, hiszen rengeteg tanítót, tanárt is képeztél...

– Ha a csoport vegyes összetételű, tehát nem csak óvónők vannak, hanem tanítók, tanárok is, akkor nem is érzem a különbséget. Egyébként mintha zárkózottabbak lennének. Ha csak óvónők vannak egy csoportban, akkor sokkal nehezebben nyílnak meg, mindig meg akarnak felelni a kollégáknak, viselkednek, gyakran azt hiszik, hogy „rendkívül komolyak az elvárások”, tele vannak kisebbrendűségi érzéssel, ami többnyire az általános műveltségük körüli vélt vagy valós hiányosságból táplálkozik, vagy nincsen rá semmi okuk. Előfordul az is, hogy leragadnak egy bizonyos szintre, s nagyon nehezen tudnak azon felül emelkedni.

– Találkoztam én is olyan kurzussal, ahol kizárólagosan óvónők voltak jelen. Két érdekes benyomásom volt: amennyire sok kívánnivalót hagytak maguk után az adott tanfolyam hallgatóinak írásos, tervezési munkái, annyira színesen, érdekesen, jól játszottak. Mennyiben eltérő vagy mennyiben azonos a tapasztalatod, illetve hogyan árnyalnád ezt a képet?

– Ez nagyon messze vezet... Elbizonytalanodtak, értékválságban vannak, mint minden pedagógus. Nem beszélve arról, hogy azt tapasztalom, nem mindegy, hogy milyen közegben dolgoznak. Ott, például, ahol a pedagógusok hozzájuk hasonló anyagi és társadalmi gondokkal küzdő szülők körében mozognak, vagy ott, ahol ők maradnak az említett szinten, történetesen a Rózsadombon vagy a XII. kerületben, de a gyerekek egészen megváltozott értékrenddel kerülnek hozzájuk. Ezt az elbizonytalanodást érzem minden szinten a pedagógusoknál, függetlenül attól, hogy óvónő vagy tanító. De ha játszanak, akkor olyan felszabadultan tudnak játszani, ami irigylésre méltó, ezzel maximálisan egyetértek. Még egy dolog: szeretik azonnal látni az eredményt. Amit megtanulnak, azt sok óvónő azonnal kipróbálja. Sokkal hamarabb veszik a bátorságot, hogy a tanfolyamon tanultakat akár másnap kipróbálják a csoporttal, mint mások. Általában a saját fantáziájuk nehezebben szabadul fel – amiről a kurzuson megmondod, hogy ezt így és így lehet csinálni, azt ők a maguk módján megcsinálják, de hogy újat találjanak ki, például egy alapjátékra a saját ötleteiket rátegyék, ez lassabban indul el. De ha elindul, akkor viszont fergeletes...

¹ In Kaposi László (szerk.): Drámajáték óvodásoknak. Magyar Drámapedagógiai Társaság, 2001, Budapest, 36-40. o.

– Talán amiatt is van ez az egészséges türelmetlenség, hogy olyant adjanak a kezembe, amit azonnal ki tudok próbálni, mert kevés a rendelkezésre álló módszer és technika. Vagy talán azért is, mert rizikómentes a kipróbálás, nem olyan hangos a kudarc, végül is egy kisgyerek nem biztos, hogy elmegy az óvoda vezetőjéhez panaszkodni... Dúsítanám az imént vázolt képet egy tavalyi emlékkel: néha egészségtelennek éreztem ezt az említett ígéretet, ezt a türelmetlenséget, mert ha éppen valami elméleti témakörrel foglalkoztunk, akkor nem mindig adták meg az esélyt nekem, tanfolyamvezetőnek arra, hogy eljutunk majd a kipróbálásához: azonnal azt keresték, hogy miként lehet aprópénzre váltani a tanultakat.

Hadd tegyek fel egy másik kérdést! Azok közül, akik a pályán maradtak (ugyanis azt látom, hogy tömegesen vándorolnak el az emberek, és most mindegy az oktatási intézmény típusa), még a legtehetségesebbek is szívesen sírnak. Mi a sírás tárgya a drámapedagógia alkalmazását illetően? Vagyis mi jelent nehézséget?

– Ez egy általános pedagógus betegség. Ha van egy feladat, akkor nem azt nézzük, hogy hogyan lehetne megoldani, hanem azt, hogy miféle problémák merülnek fel a megoldást illetően. Hogyan tudok tenni valamit azért, hogy a dolog megvalósuljon, vagy „jaj, istenem, ezért meg ezért nem megy”. Egy dolog biztos: az utóbbi időkben azt mondják a kollégák, hogy rendkívül sok az adminisztráció, nagyon kötöttek a programok, sok az írásos tervezés, például az óvodai program tervezése. A vezető személye is nagyon fontos: ha elfogadja a vezető, s csinálhatják, akkor beépítik a drámapedagógiát a programba és szabadon dolgozhatnak. Ebben az esetben az egész életüket átítatja ez a szemlélet, ez a módszer. Ha nem, akkor elhangzik ez a borzasztó mondat: „belopjuk az óvodába”. Játékot „belopni”!... Teljesítmény-orientált foglalkozásokat várnak el tőlük, holott azok, akik csinálják, azt mondják, hogy jóformán mindent meg lehet oldani játékkal. Van olyan óvónő, aki azt állítja, hogy ő azóta nem fegyelmez, amióta játszik. Az óvodai szemléletet kell megváltoztatni! Még egy érdekes dolog: akiket eddig nagyon jó óvónőnek tartott a környezetük, azok bizonytalanodnak el leginkább a drámapedagógiai tanfolyamokon...

– *Hasonlít-e ez arra, amikor egy drámapedagógiai tanfolyam vezetőjének meg kell küzdenie a rossz pedagógus rutinnal?*

– El kell felejteni a rossz pedagógus rutint. Persze, felejteni csak az tud, akinek van mit... A másik kérdés persze az, hogy mi rögződött... A legtöbb problémát a kérdéskultúrában és a válaszok kezelésében látom: azonnal rákérdezek, nem is adok módot a gyerekeknek arra, hogy választási lehetősége legyen; a válaszknál azonnal reagálok, azonnal azt mondom, hogy jó, vagy rossz; mindent meg akarok oldani a gyerek helyett stb.. Kérdéskultúra, válaszok kezelése, értékelés, az óvónői attitűd... Nagy probléma a konfliktusok megkerülése, elodázása is – maguk a pedagógusok félnek a konfliktusoktól, holott szerintem ezek a játékok még az óvodában is jók arra, hogy a gyerek szembe tudjon nézni bizonyos konfliktusokkal, s azokat kezelni tudja. Ennek a mértéke is kérdéses – csak addig nyúlhatok bele a konfliktusokba, ameddig én, magam kezelni tudom azokat. (Én nem tudom az alkoholista apát antialkoholistává tenni, de tudok olyan játékot, helyzetet, amelyben a gyerek kezelheti és *másképp* kezelheti a problémát.) Ők maguk félnek a konfliktustól, s éppen ezért néha túlságosan féltik a gyerekeket attól, hogy konfliktusokkal találkozzanak.

– *S akkor jönnek az álkonfliktusokra épített játékok.*

– És jönnek a sablonos válaszok...

– *Meg azok a válaszok, amelyekről a gyerekek eleve tudják, hogy a felnőtt azt várja tőlük.*

– A játék pedig nem tűri a hazugságot. Ha jól játszom, annak igaznak kell lennie, a gyerekek pedig annyira megérik, ha valami hamis... Egyébként a játék kapcsán sok szülő nem tudja, hogy a gyereke mi mindent mond el róluk az óvodában. A gyerektől kapott információk az orvosi titoktartáshoz hasonlóan kezelendők, hiszen a gyerek a játék kapcsán sokkal többet elárul önmagáról, a gondolatairól, a viszonyairól, mint egyébként. Ennek a kezelése nagyon komoly lelki intelligenciát és kultúrát feltételez a drámapedagógustól minden szinten, de az óvodában különösen.

– *A játzó mindig kiszolgáltatottá teszi magát, bármiféle dramatikus tevékenységben – az a gyerek, akinek az önvédő, személyiségvédő mechanizmusai még nem olyan erősek, az hatványozottan. És saját magán keresztül a teljes családját is kiszolgáltatja. Ez időnként jelentős teher is lehet a játékvezetőnek.*

– Másféle megközelítése a „drámapedagógia az óvodában” témakörnek: végignéztem rengeteg óvodai műsort. Szemvedéssel. A most futó tanfolyamon nagyszerű óvónőkkel dolgozom, olyanokkal, akik képesek arra, hogy az alapjátékokat azonnal „átszűrjék magukon”. Rájöttek arra, hogy van egy olyan út, amin eddig még nem jártunk: az anyák napi ünnepélyen, kilépve a sablonokból, együtt játszatják a gyerekeket a szülőkkel. Például tapintásérzékelést fejlesztő gyakorlatokat úgy csinálnak, hogy egyik oldalra a mama, a másik oldalra a gyerek, s meg kell keresni kéz után egymást. Ennek is vannak veszélyei, de ha a vezető jól ismeri a csoportot, és a helyzeteket tudja kezelni, akkor a gyakorlatokkal tovább lehet lépni egy közös játék felé.

– *Milyen műsorok azok, amelyekre azt mondtad, hogy szenvedés nézni?*

– Az idomítás csodája: a gyerek kilép, elmondja, visszalép, a másik gyerek figyel, kilép...

– *A régi irodalmi színpados módszerek?*

– Az irodalmi színpados műsoroknak legalább volt valami logikája, kerete, valami, ami összefűzte, egyéni és közös váltakozása és így tovább, de ezeknek a műsoroknak...

Gondolkodtam ezen... Az óvónők többsége gyakorlatokkal dolgozik, hiszen fontos a képességek fejlesztése. Ezek a gyakorlatok vagy esetlegesek, ötletszerűek, vagy logikusan, a fokozatosság elve alapján egymásra épülnek – valahonnan valahová visznek. Még jobb, ha egy-egy témakör feldolgozásában szerepelnek ezek a gyakorlatok, ahol a gyakorlatnak funkciója, problémája lehet. Sőt, bizonyos alapvető színházi elemekkel is dolgoznak a gyakorlatok kapcsán: például akkor, ha állóképet, jelenetet, belső monológot kérünk, netalántán rítust, amit a gyerekek együtt találnak ki, mondjuk azt, hogy miként hívjuk elő a napot (ha ezt valóban ők találják ki!). Elettől is függő az, hogy lehet-e teljes drámaórát játszani: az óvodások nem tudnak hosszú ideig koncentrálni. Játsszanak elmélyülten, aztán odaszáll egy madár, és kész. Egy gyakorlat megismételhető. Egy dramatikus játékot nem, vagy nem olyan könnyű újratekenni. Azt hiszem, hogy ezek a műsorok arra lennének jók, hogy össze lehetne egyeztetni azokat a kívánalmakat, miszerint a gyerek verset tanuljon, ritmust tanuljon, és mozogjon szabadon. A vers-tanuláshoz egy csomó gyakorlatunk van. Például Weöres Sándor verseit tanulják az óvodában. Ha ezeknek a verseknek a zenés változatára szabadon mozognak, úgy, ahogy éppen akarnak, akkor az már olyan szép kép.

– *Ezzel szemben valószínűleg beállnak szépen sorba, vagy valamilyen más, „jól megrendezett térformába”...*

– Pontosan. Úgy gondolom, hogy hadd alakítsa ki a teret is maga a gyerek. Mert, ha ő sokszor csinált már ilyen gyakorlatot, akkor is rá lehet bízni, például az ismert verseket, amikor ott ül a szülő – ezeket képesek ezerféleképpen előhozni, játékvezetői segítséggel vagy anélkül. S persze, bevihetik a játékba az első sorban ülő testvéreket, vagy éppen a szülőket is. Közös, szabad játékok jöhetnek létre: itt és most mindenki egyformán fontos, részesévé teszem a nézőt a játéknak. Ugye, mindenki arra kíváncsi...

– *A saját gyerekére!*

– Hát világos! Az az anyám, hadd szólaljon meg! De mi van, ha az egyik kevésbé mer megszólalni, akkor mindenki előtt szégyenkezik, de ha együtt játszanak egy spontán játékban, akkor ez helyettesítheti a műsort: maga a játék, ha azt jól fűzzük össze.

– *Szervezési oldalról és a gyerek koncentrációs képessége felől magyaráztad azt, hogy miért gyakorlatokkal dolgoznak az óvónők. De tényleg: miért nem memek történetet feldolgozó drámával, például dramatikus*

játékkal dolgozni? Pedig mesét mondanak a gyerekeknek. Annyira természetes lenne, hogy a mesét el is játsszuk. Miért nincs ez a fajta dramatikus tevékenység annyira erősen jelen az óvónők munkájában? Alnaiv a kérdés, bevallom, mert van ennek a problémának olyan megközelítése, amit én is ismerek, például a dramaturgiai vonzat: van-e elég tudásuk hozzá?

– Ez egy másik műfaj. Ezt is meg kell tanulni: fel kell készíteni az óvónőket sok-sok példával, sok-sok gyakorlattal. Inkább ne csinálják, mintha rosszul teszik, mert többet lehet ártani vele! Láttam olyan feldolgozásokat, amikor halálosan komoly témákat felületesen, felszínesen, sablonosan, brahira véve játszottak el. A mese nagyon sok mindent elvisel, de amit egyszer valaki (hallás útján) csodálatosan megért, azt ne tegyük tönkre hozzá nem értéssel. A megírt mesék előkészítése még könnyebb, de a dramatizáláshoz dramaturgiai ismeretek szükségesek.

– *Valószínűleg egyetértünk abban, hogy lépcsőzni kell a képzést, és a képzés első lépcsőjében meg kell ismertetni a drámatanfolyamok hallgatóit a gyakorlatokkal, amelyek biztonságosabban kezelhető tudást jelentenek...*

– S amikor valaki ebben már magabiztosan eligazodik, akkor már van valami, amiről úgy tudja, hogy tudja...

– *Talán nem lényegtelen az sem, hogy a gyakorlatok olyan munkát jelentenek, melynek során a vezető mondja a szabályokat, ő a szabályok tudója, és mintha ezzel ellentétes tevékenységet igényelnének a dramatikus játékok, ahol nagyon szabad a rendszer, s a pillanatnak megfelelően kell improvizálni...*

– Itt van a bűvös szó: rengeteg improvizációs játékot kell játszani! A felnőttképzésben is minél többet kell improvizáltatni, ott is erre tenném a legerősebb hangsúlyt. Minél többet improvizáltak egy csoporttal, annál hamarabb és könnyebben jutnak el a teljes drámaórákig. Azt mondják a kollégáim, hogy a mindennapi életükben is észreveszik, hogy jó hatással van rájuk az improvizáció. Nagyon fontos, hogy alkalmassá tegyük a pedagógust arra, hogy az legyen, aminek lennie kell.

– *„Alkalmassá tegyük a pedagógust arra, hogy az legyen, aminek lennie kell”...*

– Lehet, hogy nem hangzik jól... Goethe szebben mondta: „Ha az embert olyannak vesszük amilyen, tulajdonképpen rosszabbá tesszük, de ha olyanná vesszük, amilyennek lennie kell, akkor azzá tesszük őt, amivé lehetne.” De végül is mi a különbség a pedagógus és drámapedagógus között? Tulajdonképpen tragédia, ha van különbség! Felkészülésben, tudásban igen, de *személyiségben* nem! Én mindig azt mondom, hogyha tudsz tanítani, ha hiteles ember vagy, ha a gyerek tudja, hogy megbízhat benned, ha ismered a szakmádat, akkor te lemehetsz ugatni, játszatsz bármit, amit akarsz, mert a gyerek azt mondja, hogy „a Józsi bácsi isteni matektanár, s ha tudnátok, hogy tud vicsorítani mint farkas”. De aki nem tud tanítani, csak ugatni tud, az ássa el magát!

Dráma-retró

Drámajáték óvodásoknak, 2001

A három kismalac és a farkas

Lipták Ildikó²

Fókusz: szülőktől való részleges függetlenedés (pl. az óvodába kerüléssel)

Tanulási területek: (építési) anyagok tanulmányozása, a ház; szülő-gyerek kapcsolat, a család; érzékelés tapintás útján

Nevelési cél: Annak megértése, hogy a szülőktől való részleges függetlenedés az élet természetes része, és a szülőnek is nehéz, épp úgy, mint a gyerekeknek.

² I.m. 63-67. o.